PEDAGOGIK TA'LIM YO'NALISHLARIDA XORIJIY TILLARNI O'QITISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA AMALIY AHAMIYATI

Xudoyberdiyeva Hulkar Shavkat qizi
Termiz davlat pedagogika instituti
O'quv-uslubiy boshqarma uslubchisi
E-mail:hulkarkhudoyberdieva@gmail.com

ANNOTATSIYA:

Ushbu maqolada xorijiy tillarni o'qitishda zamonaviy texnologiyalar, jahon amaliyoti va so'nggi nazariyalardan foydalangan holda, o'quvchilarni ta'lim jarayonida faolligini oshirish va asosiysi o'quvchining diqqatni torta oladigan fan o'qituvchisi o'zining turli metodikasi va salohiyati bilan o'quvchilarni jalb qilish haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Pedagogik texnologiya, an'anaviy metod, intensiv metod, didaktika, metodlarning asosiy vazifalari, grammatik shakl, kommunikativ didaktika, metod va texnologiya.

Abstract: This article talks about using modern technologies, world practice and the latest theories in teaching foreign languages, increasing the activity of students in the educational process and, most importantly, attracting students with his different methods and potential of a science teacher who can attract the attention of students.

Key words: Pedagogical technology, traditional method, intensive method, didactics, main tasks of methods, grammatical form, communicative didactics, method and technology.

Kirish

Hozirgi globallashuv davrida xorijiy tillarni o'rganish va o'qitish masalasi ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ayniqsa, pedagogik ta'lim yo'nalishlarida tahsil olayotgan talabalar uchun xorijiy tillarni egallash nafaqat zarurat, balki kasbiy kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Zamonaviy o'qituvchi xalqaro tajribani o'rganishga, innovatsion metodlarni qo'llashga va ta'lim jarayonini samarali tashkil etishga qodir bo'lishi lozim. **[1, b. 103]**

Chet tilini o'qitish metodikasi –o'qitishning maqsadi, mazmuni, metod va vositalarini o'rganuvchi fan bo'lib, chet tilini o'qitishga oid adabiyotlardan

foydalangan holda talabalarga bilim berish va o'qitishning yagona yo'lidir. Tizimli ta'limning tamal toshi bo'lgan metod lug'atda "maqsadga erishish uchun qo'llanilgan yo'l, usul, tizim, tartib, siyosat" va "bir maqsadni amalga oshirish uchun reja asosida olib boriladigan, fanda ma'lum bir natijaga erishish" degan ma`nolarni anglatadi. Metodologiya yangi fan bo'lsa-da, uning rivojlanish jarayoni jadal rivojlanib borayotganini ko'rishimiz mumkin. Uslubiy kontseptsiya evolyutsiyasida barcha chet tillarini o'qitish usuli yoki ma'lum bir chet tilini o'qitishusulini hisobga oladigan tendentsiyalar mavjud. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash hozirgi kunda juda muhim.

Xorijiy tillarni o'qitishning ilmiy-nazariy asoslari

Xorijiy tillarni o'qitish jarayoni zamonaviy pedagogika va lingvistika fanlarida ishlab chiqilgan turli nazariy yondashuvlarga tayanadi. Ushbu nazariyalar nafaqat tilni o'rgatish mazmunini, balki o'qitish metodlari, shakllari va vositalarini ham belgilab beradi. Quyida ularning mazmuni kengroq izohlanadi: **[2, b. 10]**

Kommunikativ yondashuv nazariyasi: Ushbu yondashuv xorijiy tilni o'rganishda eng samarali va keng qo'llaniladigan metodlardan biri hisoblanadi. Uning asosiy maqsadi – o'quvchini real hayotiy muloqotga tayyorlashdir. Ya'ni, til grammatik qoidalar yig'indisi sifatida emas, balki kundalik hayotda fikr almashish vositasi sifatida o'rgatiladi. Bu yondashuvda dars jarayonida dialoglar tuzish, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar yechimi, bahs-munozaralar kabi interaktiv metodlar qo'llaniladi. Natijada o'quvchilarda tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalari uyg'un rivojlanadi hamda ular erkin muloqot qilishga o'rganadi.

Konstruktivizm nazariyasi: Konstruktivizmga ko'ra, bilim tayyor holda berilmaydi, balki o'quvchi tomonidan faol ravishda "quriladi". Bu yondashuvda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi va maslahat beruvchi rolini bajaradi. O'quvchilar esa mustaqil izlanadi, tajriba o'tkazadi, muammolarni hal qiladi va o'z xulosalarini shakllantiradi. Xorijiy til o'qitishda bu nazariya loyiha ishlari, mustaqil tadqiqotlar, guruhli muhokamalar orqali amalga oshiriladi. Bu esa o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini, mustaqil ishlash ko'nikmasini va tilni chuqurroq anglashini ta'minlaydi.

Kognitiv yondashuv: Kognitiv yondashuv til o'rganishni insonning fikrlash, xotira va idrok jarayonlari bilan uzviy bog'laydi. Ushbu nazariyaga ko'ra, til o'rganish – bu ma'lumotni qayta ishlash, tizimlashtirish va ongda mustahkamlash jarayonidir. Shuning uchun dars jarayonida mantiqiy mashqlar,

tahliliy topshiriqlar, taqqoslash va umumlashtirish usullari muhim o‘rin tutadi. Masalan, yangi so‘zlarni kontekstda o‘rganish, grammatik tuzilmalarni tahlil qilish orqali o‘quvchi tilni ongli ravishda o‘zlashtiradi. Bu yondashuv uzoq muddatli xotirani rivojlantirish va bilimlarni amaliyotda qo‘llashga yordam beradi.

Ushbu nazariyalar asosida xorijiy til o‘qitish metodikasi shakllanib, u o‘quvchilarning til kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Pedagogik ta’limda xorijiy tillarning o‘rni

Pedagogik ta’lim tizimida xorijiy til quyidagi yo‘nalishlarda muhim ahamiyat kasb etadi:

1. **Kasbiy kompetensiyani rivojlantirish:** Kelajak o‘qituvchilar xorijiy tillar orqali o‘z faniga oid ilmiy yangiliklarni o‘rganadi.
2. **Xalqaro integratsiya :**Xorijiy tilni bilish xalqaro ta’lim dasturlarida ishtirok etish imkonini yaratadi.
3. **Innovatsion faoliyat :**Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o‘rganish va qo‘llash uchun til bilish zarur.
4. **Madaniyatlararo muloqot:**Turli xalqlar madaniyatini o‘rganish orqali tolerantlik va keng dunyoqarash shakllanadi.

Xorijiy tillarni o‘qitishda zamonaviy metodlar

Pedagogik ta’limda xorijiy tillarni o‘qitishda quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

- **Kommunikativ metod** – real hayotiy vaziyatlarga asoslangan o‘qitish
- **Interfaol metodlar** – “brainstorming”, “case study”, rolli o‘yinlar
- **Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari** – onlayn platformalar, mobil ilovalar, videodarslar
- **CLIL yondashuvi** – fan va tilni integratsiyalashgan holda o‘qitish

Mazkur metodlar talabalarning mustaqil fikrlash, muloqot qilish va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Muammolar va ularning yechimlari

Xorijiy tillarni o‘qitishda quyidagi muammolar kuzatiladi:

- O‘qituvchilarning til darajasi yetarli emasligi
- O‘quv-uslubiy bazaning yetishmasligi
- Amaliy mashg‘ulotlarning kamligi
- Talabalarning motivatsiyasi pastligi

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi choralar taklif etiladi:

- O‘qituvchilar malakasini muntazam oshirish
- Zamonaviy darslik va resurslar bilan ta’minlash
- Til muhitini yaratish (speaking club, debatlar)
- Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish

Xorijiy tilni mukammal egallagan pedagoglar o‘z kasbiy faoliyatida sezilarli ustunliklarga ega bo‘ladi. Bunday o‘qituvchilar nafaqat o‘z fanini chuqur o‘zlashtirgan bo‘ladi, balki zamonaviy ta’lim texnologiyalari va ilg‘or xorijiy tajribalarni o‘rganish imkoniyatiga ham ega bo‘ladi. Natijada ular dars jarayonini yanada samarali, qiziqarli va interfaol shaklda tashkil etadi. **[3, b. 23]**

Xususan, xorijiy tilni biladigan pedagoglar innovatsion metodlarni, jumladan, kommunikativ yondashuv, interfaol usullar, raqamli ta’lim vositalari va multimedia texnologiyalarini keng qo‘llaydi. Bu esa talabalarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi hamda bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirishiga xizmat qiladi. Shuningdek, bunday o‘qituvchilar turli xorijiy o‘quv platformalari, onlayn kurslar va elektron resurslardan samarali foydalanib, o‘quv jarayonini boyitadi.

Tahlillar yana shuni ko‘rsatadiki, xorijiy tilni bilgan pedagoglar talabalar bilan yanada samarali kommunikatsiya o‘rnatadi, ularni xalqaro miqyosdagi bilim va ko‘nikmalarga yo‘naltiradi. Bu esa talabalarning global fikrlashini shakllantirish, ularning raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Bundan tashqari, xorijiy tilni egallagan o‘qituvchilar xalqaro grantlar, ilmiy loyihalar, akademik almashinuv dasturlari va konferensiyalarda faol ishtirok etadi. Ular xorijiy hamkasblar bilan tajriba almashadi, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni o‘zlashtiradi va o‘z faoliyatiga tatbiq etadi. Natijada o‘qituvchining ilmiy salohiyati oshadi, kasbiy rivojlanishi tezlashadi hamda ta’lim sifatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. **[4, b. 33]**

Shuningdek, olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, xorijiy tilni biladigan pedagoglar ilmiy maqolalar yozish, xalqaro jurnallarda chop etish va ilmiy axborotlarni tahlil qilishda ham ancha faol bo‘ladi. Bu esa ularning ilmiy faoliyatini rivojlantirishga, akademik reytingini oshirishga va ta’lim tizimining umumiy sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, chet tillarini o'rganish uchunolib borilayotgaan islohotlar va qulayliklar barchasi hozirgi yoshlarimiz uchun imkoniyatlar eshigini ochilishi deb bemalol aytishimiz mumkin. Bunday imkoniyatlardan to'g'ri va samarali foydalangan holda chet tillarini mukammal o'rganib yurtimiz

kelajagi,iqboli uchun o'z hissamizni qo'shishimiz va albatta hayotimizni yanada osonlashtirish uchun o'z bilimimizga tayangan holda ixtiro, kashfiyotlar qilishimiz zarur. Til o'rgan ishda innovatsion texnologiyalarning o'rni katta hisoblanadi.Nafaqat o'z yurtimizdagi maktab, litsey,unversitlarda o'qish uchun balki chet el bilim maskanlarida o'qish uchun foydali. Pedagogik ta'lim yo'nalishlarida xorijiy tillarni o'qitish ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyatga ega. U kelajak o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantiradi, ta'lim sifatini oshiradi va xalqaro hamkorlik imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bois, xorijiy tillarni o'qitishga kompleks yondashuvni joriy etish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. ZARIPOV R. A. O'ZBEK MAKTABLARIDA CHET TILI O'QITISH METODIKASINING ASOSIY YO'NALISHLARI, O'QITUVCHI-1979.CHET TILLAR OLIY O'QUV YURTLARI (FAKULTETLARI) TALABALARI UCHUN DARSLIK T: 2020
2. MELIKBOBOYEVICH.S. U. (2024).BOSHLANG'ICH SINFLARDA XORIJIY TILLARNI O'QITISHNING USULLARI. JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS,50(3), 18-21.
3. SHERZODOVNA.S. J., & MELIKBOBOYEVICH, S. U. (2024). MAKTABGACHA TARBIYA YOSHIDAGI BOLALARDA CHET TILI O'QITISHNING ILMIY PEDAGOGIK ASOSLARI. JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS,50(3), 22-24.
4. ABDIMALIKOVNA.M.Y., & MELIKBOBOYEVICH, S. U. (2024). INGILIZ TILINI O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'QITISHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISHNING SAMARALI YO'LLARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ,42(3), 76-79.
5. JALILOV J. CHET TILI O'QITISH METODIKASI, TOSHKENT. 2012